

לום היום

פ"כ תולדות אהרן

ג"כ

יִקְרָא אַחֲרָי וְיִהְיֶה מִכְבֵּד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְזֶה לֹא אֲחִים וְאֲחִיות וְהָיוּ מִתְקַוְּטִים
 עִמּוֹ וְזֶה מִקְלָלָן וְכַנְיָסָן וְזֶה לֹאבֵי וְלֹאמֵי צַעַר אֲנִי לֹא תִחַסְנוּ אִתּוֹ וְכֹכֵד
 אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְזֶה מִכְבֵּד אֶת הָאֵל הַזֶּה קִלְלוֹתָי וְהַדְּבָרִים מִתְקַוְּטִים הֵיוּ אֲנִי
 וְאִמְךָ צַעֲרִיךָ וְהַתִּיב (וְרֹאשִׁית מִיב כ"ג) וְגַם זִמּוֹ הָיָה נִזְרָט וְגַם דָּם אֲבִיךָ [א] וְעָשׂוֹ
 אֲמַר (ע"פ כ"ו מ"א) יִקְרְבוּ יָמֵי אַבְל אֲבִי וְאֶהְרַגְהָ אֶת יַעֲקֹב אֲחִי וְהָיִינוּ לֹא רִצָּה
 לְהַרְגוֹ שְׂלֵא יִצְטַעַר אֲנִי [ב] לִכְךָ אֵל תִּצְעַר אֲבִיךָ לִקְלָל וְרַעַר וְחִיִּי וְגַם לֵאמֹר מִתּוֹ
 יֵשׁ לִי לֵאמֹר לְחַשׁוֹת אֵלֶי הִמָּה אֲבִי חֵי הִמָּה כִּצְטַעַר אֲבִי [ג] גַּם אֲחֵרֵי מִתּוֹ לֹא אֶקְלָל
 כִּי הַבְּשֵׁמָה רוּחַ הָאֵשׁ לֵאמֹר מִתּוֹ יִרְעַת כָּל מַה שְׂבוּהָ וְעוֹלָם [ד] לְעוֹרֵי לִקְלָל הַכֹּהֵן
 כּוֹתֵב (ש"א ב' ל"ג) וְלֵאמֹר אֶת נַפְשׁוֹ הָיָה וְזֶה לֵאמֹר מִתּוֹ.

①
ס' חס' ק"פ
נקרא

②
ה' ה' ה'
ל' כ'

יִקְרְבוּ יָמֵי אַבְל אֲבִי וְגוֹ'. תִּלְהָה הַדְּבָר בְּיָמֵי אַבְל
 לְפִי שְׂאֵבֶל אֲסוּר לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה כִּי
 פְקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב וְיִצְחָק אֲמַר וְהָיָה
 כִּאֲשֶׁר תִּרְיַד דְּהֵיִינוּ בּוֹמָן שְׂלֵא יִעֲסֹק בְּתוֹרָה
 וּפְרָקָת עֵלּוֹ אִם כֵּן בְּאֲבָלוֹ וְדָאֵי לֹא יִעֲסֹק
 בְּתוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה לוֹ דְּבַר הַמְּגִינָן עֲלָיו וְאִז
 אֶהְרַגְהָ אֶת אֲחִי וְיִמְטַעַם זֶה אֲמַר וְר"ל שְׂהֵאֲבֵל
 צָרִיךְ שְׂמִירָה לְפִי שְׂאִין תְּהוֹרָה הַמְּגִינָה עֲלָיו
 שְׂנֵאמַר בְּהַתְּחַלְכֵךְ תִּנְתֵּה אוֹתָךְ וּבִשְׂכַבְךָ תִּשְׁמֹר
 עֲלֶיךָ.

③
כ"ח
ו' ה'

[מ"א] יָמֵי אַבְל 167 א"ב: וְאִז אִיתְרַע מְזֻלְיָה
 יַעֲקֹב, כִּידוּעַ, מִשְׂא"כ עָשׂוֹ שְׂאִינוֹ הוֹלֵךְ
 ע"פ תְּהוֹרָה וְלֹא שְׂלֵט בּוֹ רוּחַ הָאֲבָל. וְגַם
 בְּאֲשֶׁר הִבִּין כִּי יַעֲקֹב יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְלֹא
 יִגִּיעַ לִידוֹ לְפַגְעוֹ בּוֹ, מִשְׂוִים הִכִּי הַשֵּׁב
 דְּבִשְׁעַת אַבְל אֲבִי אִז יִתְחַבְּרוּ וְיִהְיוּ כְּמוֹ
 אֲחִים, אִז "אֶהְרַגְהָ אֶת יַעֲקֹב אֲחִי" 168,
 פִּירוּשׁ, בַּעַת שִׁישֵׁב עַמְדֵי יַחַד בְּאֲחוּהָ.

שְׂאֵל מִרְן הַבֵּית יִשְׂרָאֵל וְצ"ל, הָרִי גַם לֵאבֵל מוֹתֵר לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה,
 בְּהַלְכוֹת אַבְלוֹת וּבְדַבְרִים הַמְּצַעֲרִים. נִרְאָה מִכֵּאֵן שְׂמ"ש תוֹרָה מְגִינָה
 וּמְצִילָה, זֶה רַק תוֹרָה שְׂלַמְדִים בְּשִׂמְחָה כּוֹחָה גְדוֹל וְיִכּוֹלָה לְהַגֵּן,
 מִשְׂא"כ אַבְל שְׂעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ צַעַר, אִין כְּכוֹחָה לְהַגֵּן.

④
38
ת"כ

דָּהֵם הוֹלְכִים רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרֵיהֶם הוֹלֵךְ הַמֶּלֶךְ
 שְׁנֵי לָהֶם דָּהֵם לֹא נִקְרְאוּ רֵאשׁוֹנִים אֲלֵא
 מוֹקְדָמִים וְהֵם נִקְרְאוּ הַרֵאשׁוֹנִים בְּה' וְאַח"כ
 הוֹלֵךְ הַמֶּלֶךְ רֵאשׁוֹן וְנִמְצָא לְפִי זֶה דְּלֹא שִׁיךְ
 לִזְמַר דְּאַחֲרֵיהֶם הוֹלֵךְ הַמֶּלֶךְ רַק אֲחֵרֵי פְעוּלָתָם
 בְּהַלִּיכָתָם דְּהֵיִינוּ שְׂפִינוֹ הַרְחוּב אוֹ שְׂחַלְקוֹ כְּבוֹד
 לְהַמֶּלֶךְ בְּרִיצָתָם הוֹלֵךְ הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ שְׂדַקְדָּק
 הַכְּתוּב וְאֲמַר גְּבִי עָשׂוֹ דְּלֹא כְּתִיב כּוֹ רֵאשׁוֹן רַק
 וְיִצָּא הַרֵאשׁוֹן בְּה' דְּאֵינוֹ נִקְרָא רֵאשׁוֹן וְיַעֲקֹב
 שְׁנֵי לוֹ רַק נִקְרָא הַרֵאשׁוֹן דְּפִירוּשׁוֹ הַמוֹקְדָּם, וְכֵן
 לֹא כְּתִיב וְאַחֲרָיו יִצָּא אֲחִיו דְּאִז הָיָה פִּירוּשׁוֹ
 אַחֲרֵי עָשׂוֹ רַק כְּתִיב וְאַחֲרָיו כֵּן יִצָּא אֲחִיו דְּפִירוּשׁוֹ
 אֲחֵרֵי הַפְּעוּלָה דְּהֵיִינוּ אֲחֵרֵי יִצִּיאָתוֹ שְׂל עָשׂוֹ
 וּפְעוּלָתוֹ כִּיִּצִּיאָתוֹ יִצָּא יַעֲקֹב, וְזֶהוּ שְׂשֵׁאל
 הַמְּדַרְשׁ מֵהוּ הַפְּעוּלָה שְׂפַעֵל עָשׂוֹ כִּיִּצִּיאָתוֹ
 וְהָשִׁיב לַפְּנוֹת הַדֶּרֶךְ שִׁיְהִיָּה נָקִי כִּיִּצִּיאָתוֹ יִצָּא
 עָשׂוֹ וְסוֹרִיָּתוֹ עִמּוֹ, וְאֲמַר ר' אֲבָהוּ מִשְׁל כְּהֵדִין
 פְּרִכִּיטָא שְׂהוּא נִכְנַס בְּתַחֲלִילָה לְהַמְּרוֹחֵץ לְשׁוֹטְפוֹ
 וְאַח"כ רוֹחֵץ בֶּן הַמֶּלֶךְ דְּלֹא שִׁיךְ לִזְמַר דְּאַחֲרָיו
 רוֹחֵץ בֶּן הַמֶּלֶךְ רַק אֲחֵרֵי פְעוּלָתוֹ וְשִׁטְפָתוֹ
 לְהַמְּרוֹחֵץ. וְקִצַּת מוֹזָה רֵאִיתִי זֶה כְּמָה כִּסְפָר בֵּית
 דוֹד יַעוֹ"ש. וּבְהַתְּחַלֵּת לִידָתָם נִתְקִיִים בְּהֵם
 נִבְּוֹאָתוֹ שְׂל שֵׁם וְעֵבֵד שְׂאֲמַרו לְרַבְקָה וְרַב יַעֲבֹד
 צַעֲרֵי דְּבַהַתְּחַלֵּת יִצִּיאָתָם עָשָׂה עָשׂוֹ עֲבוּרָה
 לְיַעֲקֹב, וְע"כ לֹא אֲמַרו לָהּ וְהַכְּבוֹד יַעֲבֹד צַעֲרֵי
 וְכַלְשׁוֹן הַמְּקָרָא בְּכָל מְקוֹם (כְּרֹאשִׁית מ"ג, ל"ג)
 הַכְּבוֹד כְּכַוּוֹתוֹ וְהַצַּעֲרֵי כְּצַעֲרֵיוֹתוֹ. דְּבִאֲמַת לֹא
 הָיָה עָשׂוֹ בְּכוֹר כָּלֵל דְּהָרִי יַעֲקֹב הָיָה הַכְּבוֹר
 לְהִרְיוֹן וְכִמוֹ דְּאִיתָא בְּמַדְרַשׁ (ס"ג, י"א) מִשְׁל לְנוֹתָן

וְיִצָּא הַרֵאשׁוֹן אֲדוּמוֹנֵי כּוֹ וְאַחֲרָיו כֵּן יִצָּא אֲחִיו.
 אִיתָא בְּמַדְרַשׁ (ס"ג, י"א) לְמָה יִצָּא עָשׂוֹ
 תַּחֲלִילָה כְּדִי שִׁיִּצָּא הוּא וְסוֹרִיָּתוֹ עִמּוֹ. א"ר אֲבָהוּ
 כְּהֵדִין פְּרִכִּיטָא שְׂהוּא מִשְׂטָף אֶת הַמְּרוֹחֵץ
 וְאַח"כ מִרוֹחֵץ בְּנוֹ שְׂל מֶלֶךְ. וְיֵשׁ לְהַבִּין הַכּוּוֹנָה
 כּוֹה הַמְּאֲמַר וְכוּוֹנָת הַמְּשַׁל אֲשֶׁר אֲמַר ר' אֲבָהוּ
 וְמָה כִּיאוֹר הוֹסִיף בְּהַמְּשַׁל. וְהַנִּרְאָה דְּכָל
 הַדְּבָרִים שְׂבַעוֹלָם הַרֵאשׁוֹן הוּא הַעִיָּקֵר וְהִיָּסוּד
 לְהַבָּא אֲחֵרֵיו. וְהַרֵאשׁוֹן הוּא ג"כ גְּדוֹל בְּמַעֲלָה
 מִן הַשְּׂנִי. וְזֶהוּ מַעֲלַת הַכְּבוֹר בְּכָל מְקוֹם, אִמְנַם
 יַעוֹיִין בְּפַסְחִים (ע"ה, א) דְּמַחֲלַק הַגְּמֵרָא בֵּין
 הִיכָא דְּכְתִיב רֵאשׁוֹן וְכֵן הִיכָא דְּכְתִיב הַרֵאשׁוֹן
 בְּה', דְּרֵאשׁוֹן בְּלֹא ה' פִּירוּשׁוֹ רֵאשׁוֹן מִמֶּשׁ וְמָה
 שְׂבָא אֲחֵרֵיו הוּא שְׁנֵי לוֹ וְכִמוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן שְׂל
 יו"ט שְׂהוּא הַעִיָּקֵר וְהַבָּאִים אֲחֵרֵיו הֵם שְׂנִיִים לוֹ,
 אַבְל הִיכָא דְּכְתִיב הַרֵאשׁוֹן בְּה' פִּירוּשׁוֹ
 הַמוֹקְדָּם. וְע"ש דְּהַפְּסוֹק דְּאֵךְ בְּיוֹם הַרֵאשׁוֹן
 תְּשִׁבִיתוֹ שְׂאוֹר מִבְּתִיכֶם מוֹקְמִינָן לִיהָ עַל עִוִּי"ט
 וְלֹא עַל יוֹם רֵאשׁוֹן שְׂל יו"ט דְּהַרֵאשׁוֹן מַעֲיָקָרָא
 מִשְׂמַע וְכִמוֹ הַרֵאשׁוֹן אָדָם תּוֹלֵד. דְּיוֹמוֹ שְׂל
 עִוִּי"ט הָרִי אִין שִׁיךְ לִזְמַר דְּהוּא יוֹם רֵאשׁוֹן
 וְשְׁנֵי לוֹ הוּא יו"ט רַק הוּא קָדָם לְיו"ט וְאַח"כ

⑤
מ"ה ה"ו

כֹּא יוֹם רֵאשׁוֹן שְׂל יו"ט. וְלִמְשַׁל כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ הוֹלֵךְ
 בְּרַחוּב דְּהַמֶּלֶךְ הוֹלֵךְ רֵאשׁוֹן וְאַחֲרָיו הַשְּׂנֵי לְמֶלֶךְ
 וְהַמֶּלֶךְ נִקְרָא רֵאשׁוֹן, הַגַּם דִּידוּעַ דְּקוֹדָם הַלִּיכָתוֹ
 שְׂל מֶלֶךְ הוֹלְכִים עֲבָדָיו לְפָנָיו לַפְּנוֹת הַרְחוּב
 וְחַמְשִׁים אִישׁ רִצִּים לְפָנָיו מ"מ לֹא שִׁיךְ לִזְמַר

24

(1)

6

שני מרגליות לצלוחית זה שנכנס אחרון יוצא ראשון, ועשו נקרא רב שהוא נולד קודם והוא יעבוד להציע שהוא הבכור: ובדברים האלה נוכל לפרש דברי הכתוב כשניבא על הבית השני אמר (חגי ב. ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון ומפרש בגמרא (ירושלמי מסכת מגילה פ"א ה"ב) משום דעמד עשר שנים יותר מן הראשון. וכבר תקרא אמאי קרי ליה אחרון והלא הוא רק אמצעי ואחריו הרי ג"כ יהיה בית שלישי, ובתוספת יו"ט כתב דגם על השני שייך לומר אחרון וכמו שאה"ב (בראשית לג. ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ויוסף ורחל אחרונים ובפרט אז בעת בנין בית שני ודאי דשייך לומר בו אחרון כיון דעדין לא נבנה השלישי. אבל הנראה לומר יותר דודאי עיקר בית המקדש הניתן לישראל הוא הבית השלישי שיבנה בקרוב כימינו אמן. שהוא יהיה קיים לעולם ועיקר ההבטחה של ושכנתי בתוכם הוא עליו ועליו התפללו בשירת הים ואמרו (שמות טו. יז) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכן לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ירך דהו הבית השלישי שאין בניינו בידי בשר ודם כראשונים

רק ירד מן השמים בני ומשוכלל. והבית הראשון וכן השני וכל מה שהיה לישראל היו רק הכנה להשלישי דעל ידיהם יזכו להשלישי. וגם על גאולת ישראל ממצרים כתבו המפרשים שהיה רק הכנה לגאולה העתידה יעויין בדבריהם. ונמצא דעיקר בהמ"ק הוא השלישי ומקדושתו נצמתו השני בתי מקדשים הקודמים וניתנו להם כדי שיהיו מוכנים על ידיהם לזכות להשלישי ובעצם השלישי הוא ראשון והם נקראים מוקדמים, וע"כ בית המקדש הראשון קראו הכתוב הראשון בה' וזהו שאמר הכתוב על השני גדול יהיה כבוד הבית האחרון שהוא נקרא אחרון מן הראשון דהיינו המוקדם, אבל בית שלעתיד הוא ראשון, ונמצא דהאמצעי הוא אחרון ממש, וזהו שאמרו בפסחים דף ה. א) אני נגלה לכם ראשון ובונה לכם ראשון, דראשון עדיין לא נבנה ורק לע"ל יבנה הקב"ה בעצמו כביכול לבית ראשון:

שנאת אוה"ע - לכל יהוד מישראל

ויתרוצצו הבנים בקרבה (כה, כב)

מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות (יש"י)

כתב ה'בית הלוי', שהנה ישנם שני סוגי שנאה; יש השונא את השני על איזה פרט שאינו יכול לסבול בו, אבל יש שאינו סובל את עצם מציאותו של השני בעולם, וכן היא שנאת הגויים לישראל, שנאה על עצם קיומם בעולם.

[על פי יסוד זה, פירש את הפסוק בירמיה (ה, ה): "מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי וגו', נפשך יבקשו", כלומר, אל להם לישראל לגסות להתייפות לפני הגוים מתוך מחשבה שאם ישתנו בפרט זה או אחר שוב לא ישנאו אותם הגויים, שכן שנאתם היא על עצם מציאותם של ישראל בעולם, ולא יעזור לזה כלום].

והביא לכך הגר"ד סולובייצ'ק צ"ל ראייה, שהרי תחילת שנאת עשו ליעקב היתה מ"ויתרוצצו הבנים בקרבה", ושם חוץ מעצם הקיום אין כלום, ובהכרח שזה לבד מעורר אצל עשו את השנאה כלפי אחיו יעקב, עכ"ד.

והנה בפסוקים מצינו ב' פעמים מריבה בין עשו ליעקב; פעם אחת בבטן אמם וכנ"ל, ופעם נוספת אחרי שיעקב קיבל את הברכות, שאז נאמר: "וישטום עשו את יעקב" (כו, מא).

ויש להבין שמדובר כאן בשני עניינים. שנאת אוה"ע לישראל אינה רק לחפצא של האומה, אלא היא שנאה אישית לכל יחיד ויחיד מעם ישראל. דבר זה למדנו משני פסוקים אלו - הפסוק "וישטום עשו את יעקב" הוא על הברכות, והיינו על בנין האומה, והפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה" מדבר על השנאה האישית לכל יחיד מישראל.

כך צריך להיות המבט האמיתי של היהודי על כל גוי, שאינו שונא אותו רק בתור חלק מן כלליות העם, אלא שונאו גם אישית בתור אדם פרטי.

שנאה
עולמית

2

לעומת זאת, אהבת השי"ת לישראל אינה אהבה רק לגוף האומה בכללות, אלא אהבה אישית ופרטית לכל יחיד ויחיד מישראל.

ומצינו במלאכי (א, ב) שאמר הקב"ה לישראל: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם: במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב. ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי", עיי"ש, ולכאורה אינו מובן מה החידוש כאן שהקב"ה אוהב את עם ישראל, והרי כל התורה מלאה מזה.

8
ע

אלא התחדש כאן שהקב"ה אוהב כל אחד ואחד מישראל בתור יחיד לעצמו, וכמו אב להרבה בנים שאוהב כל אחד מבניו אהבה אישית ונפרדת, וזה מדויק בלשון הפסוק: "ואוהב את יעקב", ולא כתיב "את ישראל", משום שהשם "יעקב" מורה על היחידים, ולא על כלליות האומה הנקראת בשם "ישראל". וכן במה שמזכיר את אחוות עשו ויעקב ומדגיש "ואוהב את יעקב" לעומת "ואת עשו שנאתי", מרמז ג"כ על הנ"ל שהאהבה היא מעצם הקיום כיחיד ולא כאומה.

4

11

והנה דוקא מלאכי הוא שהתנבא כן, שנבואתו היא האחרונה שנאמרה לישראל, כדי שיקחו עמם לגלות ידיעה חשובה זו, שהגם שבזמן הגלות עם ישראל חרב - כל זה במבט על כלליות האומה, אבל כל יחיד ויחיד, גם בזמן החורבן מוקף הוא בחסדים אין סוף, וניכרת אהבתו ית' לבניו דרך ההנהגה עם היחידים.

16

9
ה
ה' זכרי

ולאום מלאום יאמין

"ויצא" הראשון אדמוני כולו כאדרת שער ויקראו שמו עשו, ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב. ופירש"י ז"ל: "ויקרא שמו יעקב - הקב"ה". והנה מכיון שהקב"ה קרא שמו יעקב על שם: "וידו אוחזת בעקב עשו", משמע שענין זה הוא כל כך חשוב עד שראוי לרמוז על זה בשמו 'יעקב', וצריך להבין למה באמת כל כך חשוב לזכור ענין זה של וידו אוחזת בעקב עשו? ואגב נבאר מה שמבואר בספרים הקדושים כי בעת שכלל ישראל הם במדריגה נמוכה נקראים בשם 'יעקב' וכשהם במדריגה גבוהה נקראים בשם 'ישראלי'.

6

בפרשתנו פרי תולדות אנו נפגשים עם אחת הפרשיות הכי קשות המצריכות ביאור רחב ידים, הלא היא פרשת הברכות שרצה יצחק לברך את עשו לפני מותו, והנה בא יעקב אבינו ע"ה ולקח ממנו את הברכות לכאורה במרמה, וכמו שאמר יצחק: 'בא אחיך במרמה ולקח את ברכתך'. יש כאן כמה קושיות ופליאות עצומות: (א) מדוע באמת רצה יצחק אבינו לברך את עשו הרשע, ולא את יעקב איש תם יושב אהלים? (ב) איך יעקב אבינו שמדתו אמת כמו שכתוב (מיכה ז, כ): "תתן אמת ליעקב", לקח את הברכות מידי עשו במרמה? הן אמת שאמו רבקה צוותה לו על זה, אך יעקב שמדתו אמת למה שמע בקולה לעשות דבר שנראה כמרמה? (ג) ביותר יפלא איך אמר יעקב איש אמת לאביו "אנכי עשו בכורך".

11

16

להבין את הדברים נקדים מה שכתב בספר הקי' ישמע משה' בפרשתנו, מה ששמע בחלום לילה פירוש הפסוק בהפטר (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי". כי לכאורה יש להקשות קושיא עצומה, לפי מה שהביא רש"י ז"ל דברי חכמנו ז"ל על הפסוק (כה, כב) "ויתרוצצו הבנים בקרבה - רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתח עבודת אלילים עשו מפרכס לצאת". מבואר מזה שעוד בהיותם במעי אמם כבר היה יעקב כולו טוב ועשו כולו רע, ולפיכך לכאורה לא היתה בידם שום בחירה להיטב או לרע, כי יעקב שהיה כולו טוב נמשך רק לטוב ועשו שהיה כולו רע נמשך רק לרע, וא"כ קשה, למה מגיע שכר ליעקב על מעשיו הטובים ועונש לעשו על מעשיו הרעים, הלא כלל ידוע הוא כי ההכרח לא ישובח ולא יגונה?

21

26

אך התירוץ הוא, כי בהיותם תאומים יחד במעי אמם עיי"ז ינק כל אחד מהם מחלקו של אחיו, כי יעקב אבינו בהיותו יחד עם עשו הרשע ינק ממנו חלק רע, ועשו בהיותו יחד עם יעקב ינק ממנו חלק טוב, ולפיכך נמצא שהיתה לכל אחד ואחד בחירה להרע או להטיב עיי"ז שקיבל יניקה מאחיו, ולכן מגיע שכר ליעקב שהתגבר על החלק הרע שבקרב מעשו אחיו ועשה רק מעשים טובים, ומגיע עונש לעשו שהתגבר על חלק הטוב שבקרב מעשו רק מעשים רעים.

31

3

זו פירוש הפסוק: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו" - כלומר מהי הסיבה למה שהקב"ה אוהב אותנו, הלא לכאורה כיון שאנו בני יעקב שהיה כולו טוב, אי"כ אנו נמשכים למעשים טובים בהכרח ולא מגיע לנו שום שכר. על זה משיב הקב"ה: "הלא את עשו ליעקב" - בהיותם תאומים יחד במעי אדם, קיבלו אז יניקה אחד מהשני והיה בכל אחד מהם חלק טוב וחלק רע, ולכן כיון שיעקב התגבר על הרע ובהר להיור כולו טוב ועשו התגבר על הטוב ובהר להיות כולו רע - "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי".

10
ע

ע"פ האמור מפרש הישמח משה' כמין חומר המשך הפסוקים: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" - וכפירוש רש"י שכשעברה על פתח בית המדרש יעקב מפרסם לצאת, וכשעברה על פתחי עבודה זרה עשו מפרסם לצאת, והנה הבינה מזה שאחד הוא כולו טוב ואחד כולו רע וא"כ אין בידם שום בחירה, ולכן: "ותאמר אם כן למה זה אנכי" - כלומר למה ירדו לעולם הזה על ידי בשר ודם שיש לו בחירה, היה להם לרדת לעולם הזה כמלאכים, אחד מלאך טוב והשני מלאך רע בלי שום בחירה? "ותלך לדרוש את ה' ויאמר ה' לה שני גויים בבטןך" - זה מקור קדוש וזה מקור טמא, "ושני לאומים ממעיך יפרדו" - זה לרשעו וזה לתומו, אך מחמת היותם יחד בבטןך מקבל כל אחד יניקה מהשני, ומחמת זה "ולאום מלאום יאמץ". - והיינו, שכל לאום קיבל משהו מן הלאום השני, היתה כאן השפעה הדדית זה על זה, כל אחד הושפע מהשני מעצם היותם יחד במעי אדם.

11

12

בהמשך דברינו אומר הישמח משה' הקדמה נפלאה בביאור הכתוב: "וידו אוחות בעקב עשו", כי באמת עיקר היניקה שקיבלו אחד מהשני הוא באותו רגע של הלידה כאשר אחז יעקב בעקב עשו, והנה על ידי אחיזה זו קיבל יעקב חלק רע מעשו, ולעומת זה מאחיזה זו עצמה קיבל עשו חלק טוב מיעקב.

13

נוכל להבין עפ"י מה שמבואר בספרים הקדושים, כי כשכלל ישראל הם במדרגה נמוכה נקראים בתואר "יעקב" וכשהם במדרגה גבוהה נקראים בתואר "ישראל", והענין מבואר היטב לפי האמור, שהרי שם יעקב מורה על: "וידו אוחות בעקב עשו", אי"כ שם יעקב מורה שיש להם עדיין יניקה והשפעה לא טובה דרך עקב עשו, אך כאשר הם מתגברים על יניקה זו ומבטלים אותה לגמרי, אז הם משתנים לטובה לעלות ממדרגת יעקב למדרגת שם ישראל.

14

ולפי דברי ישמח משה' כתב הגר"פ פרידמן לכאר את פרשת הברכות שלקח יעקב מעשו במרמה. הנה יצחק אבינו ע"ה ידע כי עוד בהיותם בבטן אדם: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" - יעקב רץ ומפרסם לצאת לבתי מדרש, ועשו רץ ומפרסם לצאת לעבודה זרה, ושפט מזה יצחק שיעקב הוא כולו טוב ועשו הוא כולו רע באופן שאין להם בחירה. הן אמת שרבקה שאלה על כך את ה' בבית מדרשו של שם ועבר, והקב"ה השיב לה שיש להם בחירה מצד היותם תאומים וקיבלו יניקה זה מזה, אך רבקה לא רצתה לספר ליצחק על כל הענין כדי שלא יצטער.

15

ולכן, כיון שחשב יצחק שיעקב הוא כולו טוב ואין לו בחירה, אי"כ לא מגיע לו שום שכר על היותו יושב כל היום בבית מדרשו של שם ועבר. ולעומת זה כאשר ראה שעשו בנו שהוא כולו רע יש בו קצת מעשים טובים כליבוד אב, וגם רימה אותו לשאול: אבא איך מעשרים את התבן ואת המלח, שפט מזה כי רצונו של עשו לשפר את מעשיו הוא כל כך גדול, עד שלמרות היותו כולו רע בכל זאת יש לו גם דברים טובים, וא"כ מגיע לו שכר גדול על גודל התאמצותו ולכן רצה לתת לו את הברכות, כדי שעי"ז יתאמץ עוד יותר עד שיבטל את הרע שבקרבו ויהפך לכולו טוב.

16

17

אך רבקה אמנו שידעה את האמת כפי שהודיע לה הקב"ה ע"י שם ועבר, שבאמת יש לכל אחד מהם בחירה להרע או להיטיב, והוא מחמת התחברותם ויניקתם זה מזה באמצעות מעשה של וידו אוחות בעקב עשו, לכן יעצה ליעקב שיעשה מעשה מרמה לקחת את הברכות מעשו במרמה, ובאמת לולא שהיתה ידו אוחות בעקב עשו וקיבל יניקה ממנו, לא היה יכול לרמות אפילו לשם שמים, אולם ע"י שאחז בעקב עשו וקיבל יניקה ממנו, הנת עי"ז היה יכול לרמות לקבל את הברכות לשם שמים.

18

וזהו עומק הענין שהלבישתו רבקה את בגדי עשו החמודות: "ואת עורות גדי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צואריו", והוא כדי לרמוז ליצחק שדרך הידים של יעקב שאחז בהם עקב עשו נכנס בו כוחו של עשו, וא"כ בודאי שיש לו בחירה ח"ו להיות רע כעשו ועם כל זאת התגבר על חלק הרע וזיכך את עצמו להיות כולו טוב. ולכן כאשר שאל יצחק את יעקב: "מי אתה בני", השיב לו יעקב אבינו ברוב חכמתו: "אנכי עשו בכורך" - כלומר הלא מה שאינך רוצה לתת לי את הברכות, הוא רק בגלל שאתה הושב שאני

19

4

כוכו טוב וקא מגיע לי שכר, אבל באמת אין הדבר כך. שהרי 'אני עשו בכורדי' - כי כאשר אחזתי בעקב עשו נכנס בי כח הרע של עשו בכורדי, וא"כ יש לי בחירה להרע או להטיב.

11

וכדי לאמת את דבריו של יעקב: "ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמושך בני האתה זה בני עשו אם לא" - האם באמת יש בך כח של בני עשו ואז מגיע לך הברכות, או שמא אתה כולו טוב ואין לך בחירה וא"כ לא מגיע לך שום שכר. "ויגש יעקב אל יצחק אביו וימושהו, ויאמר הקול קול יעקב והידיים ידי עשו" - כלומר הן אמת שהקול הוא קול יעקב קול של תורה וקול של תפלה, אך בודאי שיש בזה חשיבות גדולה מאד, שהרי 'יהידיים ידי עשו' - ידיו של יעקב הם ידי עשו ע"י שקיבלו ממנו חלק הרע בהיותו אחוז בעקב עשו, וא"כ יש בידו גם חלק רע מעשו, ואעפ"כ התגבר על זה ועבד את ה' בתורה ונתפלה ולכך מגיעים לו הברכות.

(ג) והקימותי את השבועה אין צריך שיבטיח הקב"ה את יצחק שלא יעבור השבועה שנשבע לאביו, כי לא אדם הוא להנחם⁸⁶, ואברהם אין לו זרע אחר * בעל ברית לאלהים, והשבועה איננה על תנאי⁸⁷, כי ביעקב⁸⁸ הוצרך מפני עשו אחיו לומר שבו יתקיים הברית ובזרעו, לא בעשו. ונראה שזה המאמר והקימותי את השבועה, יחשב שבועה * ולכך תמיד יאמר בתורה הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב⁸⁹, אשר נשבעת להם בך⁹⁰, כי לא מצאנו שבעה ליצחק בלתי זאת. ורצה הקב"ה להשבע לכל אחד מן האבות להודיע שראוי כל אחד לכרות עמו ברית ושתהיה זכות כל אחד עומדת לפניו עם זרעו, כי אף על פי שהראשונה תספיק, תוספת זכות וכבוד הוא להם, ולכן אמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור⁹¹, כי כלם בעלי ברית לאלהים. ויתכן שהוסיף לו ליצחק בשבועה הזאת שיקיים בו בעצמו השבועה אשר נשבע לאברהם אביו, שיהיה הוא ברכה בעמים כאשר אמר לאברהם אביו והתברכו בזרעך כל גויי הארץ⁹². ויהיה פירוש הכתוב והקימותי בך את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביו, כי אתה ברכה בעמים, וכן אמר עוד ביעקב ונברכו בך כל משפחות האדמה וברעך⁹³:

12

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות (כז:ד)

בפשטות הכתוב, הוצרך יצחק למטעמים כדי שתחול עליו רוח אלקים ויהנה ממנו, ואז תברכך נפשי, כלשון הכתוב. והוסיף, בטרם אמות, ועיין ברש"י, משום שהגיע לתוך ה' שנים של מיתת אמו. והנה, מצאנו כאן בפרשתנו שני גישות הפכים זה לזה מן הקצה אל הקצה בדיעת המות הממשמש ובא, דעשו אמר הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, ויצחק אומר להיפך דכיון דאנכי הולך למות אז אני צריך לברכך. והיינו, דיש ההולכים בדרך של אכול ושתה ותהנה מהעולם היום, כי אינך יודע אם ח"ו תמות למחר, וזהו גישת עשו ותלמידיו; משא"כ יצחק, מלמד את בניו, דהמרגיש דהמות הולך ומתקרב, צריך לעשות פעולות מיד כדי להבטיח שבניו ילכו בדרך הטוב וינציחו את ירושתו לעד.

13

וימכר את בכורתו ליעקב (כה, לג)

ופירשו שהעדים לא היו תכורה לבכורה, אלא עדות לחלות המכירה, עיין לעיל בדברינו. ויש מפרשים כפשוטו שמכר הבכורה עבור נזיד עדשים, וזהו דרך רשעים שדואגים לחיי שעה ובזים לחיי נצח.

ואם נתבונן נראה שכל אחד מאיתנו מוכר בכורתו ובעבור הנאה מועטת בעולם הזה לשוחח שיחה בטלה לשעה וכדו', מוכנים לוותר על חיי נצח של עיסוק בתורה ובמצוות ששכרו עצום ורב, ומי ישערם, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז. והלוא החילוק כאן גדול עוד יותר ממכירת הבכורה תמורת נזיד עדשים, ובאולתינו אנו מוותרים על חיי נצח ורואגים לחיי שעה כפשוטו, ובכך גם מצערים הנשמה שרוצה רק במזון רוחני.

וכמו עשו שאח"כ זעק וזעק גדולה והתחרט על המכירה, גם אנו סופנו שנגיע לחיי נצח ונזעק ונבכה מרה, שבאולחנו החלפנו עולם הנצח בעולם חולף, וכל אחד יבקש לרדת שוב לעולם ויבטיח לעבוד כל ימיו, וישיבו לו מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת, שעולם הזה הוא עולם המעשה ועולם הבא עולם השכר, ומעוות לא יוכל לתקן.

14

5

ל. וגם

על פי הרוב היו באים כמה גאוניס גדולי הדור שמה כי היה ביתו אכסניא של תורה ואליו יגלו
 חכמים וגדולים מכל כנפות הארץ לפקח על צרכי הכלל. וכמה פעמים נתאכסן אצלו הרב הגאון
 האמיתי מו"ה חיים מוואלאזין ז"ל והרב הגאון המפורסם מו"ה יהודה ליב עדיל ז"ל המיימ דק"ק
 סלונים בעל המחבר ספר מי נפתח וספר אפיקי יהודת. והגאון מו"ה מרדכי מארדוש ז"ל בעל
 המחבר הבאור על מהרי"ם ש"ך והתפללו ג"כ בבהמ"ד הנ"ל ושהו פה איזה חדשים ומר אבא ז"ל
 קיבל גם מהם כמה חדשים וסיפורי מעשיות. וכאשר זכה מר אבא ז"ל לגדל בנו הנחמד לתורה
 [הוא ניהו מר אחי הגאון מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מ"ץ דפ"ק] התחיל ללמוד עמו הוא בעצמו
 חומש עם פירש"י על הסדר וכל השי"ס וקיים כמו שכתוב בתורה ושנתם לבניך. ושמעתי מפי מר
 אבא ז"ל שכאשר למד עם מר אחי חומש עם פרש"י ומר אחי ז"ל היה אז נער בן די או הי' שנים.
 ונכשהגיעו לפרשת תולדות בפסוק ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת שאל למר אבא ז"ל דמאין היה
 לו ליעקב יין להביא לאביו הלא רבקה לא נתנה לו רק שני גדיי עזים למטעמים אבל יין לא נמצא
 בכתוב שנתנה. ולא ידע אז מר אבא מה להשיבו ע"ז. עד למחרת נזדמן לידו חומש עם תרגום
 יונתן בן עוזיאל וראה כי התרגום פירוש שם דאיתי מלאכא דהי' מגינתא דעדן יין ליעקב ויעקב
 אייתי לאבוה וישת. והראה מר אבא ז"ל למר אחי ז"ל לדברי התרגום הלו כדי להשיב על שאלתו
 ותיכף השיב לו מר אחי ז"ל דנראה דדברי התרגום מרומז ממש בפסוק, דעל ויבא לו נקד מרכא
 כפולה על תיבת לו וידוע דגינת מרכא כפולה נשמע כמו דאומרים התיבה שני פעמים מחמה
 דצריכים להאריך בגינת הטעם והוי כמאן דכתב שני פעמים לו בפסוק וגינת הטעמים הוא
 מסיני כידוע והיינו משום דבא לרמז דהמלאך הביא לו ליעקב ויעקב הביא לו ליצחק. ומענע לו מר
 אבא ז"ל בראשו ואמר לו טוב דברת. וכאשר זכה לגדלו לנישואין והיה אז מר אחי ז"ל כבן י"א
 שנה, וכבר היה בקי אז מר אחי ז"ל בשני סדרים שישי מתוך ונשים אשר למדו אביו בעומק העיון.
 וכבר היה אז מר אחי ז"ל חכם להיות שומע ומוסיף מדיליה להקשות ולפרק מסוגיא זו על חבריה
 ולחדש חדשים נכונים ע"ד הבקיאות. עד כי נתאו רבים מאפרתי העיר ומעשיריה להתחתן עמו.

15
 ה' תשרי
 1808
 שנת
 ת"ק

16

17

הואמר קרב לי ואיכול מצידא דכרי בגין תברכנן נפשי ונבוי לה ואלל ולא בנה חמרא
 גבה ואזדמן לה מלאכא וציתי מן חמרא דאצטע בעינכוני מן יומי שידי עלמא טו ונחבה
 גינר יעקב ויעקב אקשי לה לאביו ושתי.

16
 תכונת
 וצ"ל
 וצ"ל

עדינות הנפש בין בני זוג

"קצתי בחיי מפני בנות חת" (כ"ז מ"ו)

בפרשת תולדות מספרת התורה שרבקה קראה ליעקב "בנה הקטן ותאמר
 אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך", ולכן היא מצווה אותו שיברח אל
 לבן אחיו תרנה. ברם, כשרבקה אומרת את העניין ליצחק, היא נוקטת בסיבה
 אחרת: "קצתי בחיי מפני בנות חת".

וקשה, מדוע לא אמרה גם ליצחק את הטעם האמיתי שהיא חוששת
 מעשו ותפסה בטעם אחר?

וראיתי לאחד מרבותינו האומר תירוץ מבהיל-על-הרעיון. מהיכן ידעה
 רבקה שעשו אחיו מתנחם להרגו? - בנביאות. ואם כן היא צריכה לבוא
 לבעלה יצחק ולגלות לו שראתה בנביאותה על הסכנות הצפויות לבנם הקטן
 יעקב, ואין זה נאה שאשה תבוא לבעלה ותגלה את מה שהוא עצמו עדיין
 לא יודע, ותציג את עצמה כיותר חשובה ממנו. אין זו שפה נקייה, וכך לא
 מדברים לבעל!

איזו עדינות הנפש!

הרי לנו מושג עד כמה צריכים בני זוג לשמור זה על כבודו של זה,
 ולא לפרוץ פרץ אפילו בשיחה קלה שביניהם.

17
 וצ"ל
 וצ"ל

6